

De rol van gemeentesecretarissen bij de weerbaarheid van gemeenten tegen ondermijnende criminaliteit

Portefeuille Bestuurlijke Weerbaarheid, juni 2024

Een weerbaar lokaal bestuur helpt bij het tegengaan van georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Bij deze vorm van criminaliteit maken criminelen gebruik van legale middelen en structuren waardoor onder- en bovenwereld met elkaar verweven raken. Het doel is het verdienen van zoveel mogelijk geld, bijvoorbeeld door drugsproductie, drugshandel en mensenhandel. Met de economische en sociale machtsposities die criminelen hierbij verkrijgen oefenen zij invloed uit op de maatschappij. Niet zelden gaat dit gepaard met geweld, bedreiging en intimidatie. Voor een effectieve aanpak is het belangrijk dat alle overheden hierin hun verantwoordelijkheid nemen en samenwerken. Niet alleen politie en justitie, maar ook gemeenten.

Bij een weerbaar bestuur hoort een weerbare en integere gemeentelijke organisatie. Criminelen maken misbruik van de diensten van gemeenten. Bijvoorbeeld bij de uitgifte van paspoorten om vrij te kunnen reizen of bij het verlenen van vergunningen die nodig zijn om een horecazaak te starten, waarmee geld kan worden witgewassen. Inzet op het thema ondermijning vraagt daarom van alle gemeentemedewerkers bewustzijn en toereikend handelen, van baliemedewerker tot buitendienstmedewerker. Een weerbare gemeentelijke organisatie bemoedigt het misbruik van legale diensten en structuren.

Welke rol heeft de gemeentesecretaris op dit gebied?

Het is van belang dat je als gemeentesecretaris de ambtelijke organisatie weerbaar maakt tegen ondermijnende criminaliteit. Je speelt hierin een cruciale rol door aan te sturen op een goede verbinding tussen veiligheids-, personeels- en integriteitsbeleid. Dit is niet alleen de taak van een burgemeester. Ook als adviseur van het College speel je een rol op het gebied van weerbaarheid en integriteit. Voor meer informatie over hoe je deze terreinen goed bij elkaar kan brengen en kan versterken, kun je terecht op het [Kennisplatform Ondermijning](#). Daar vind je een overzicht van de bestaande integriteitsproducten voor onder andere gemeenten.

Als gemeentesecretaris geef je leiding aan de gemeentelijke organisatie, ben je verantwoordelijk voor de interne bestuurlijke processen, de informatiehuishouding en heb je zicht op de potentiële kwetsbaarheden van de organisatie. Voor gemeentesecretarissen is dan ook een belangrijke rol weggelegd in de aanpak van ondermijning, zoals:

- Het toezien op de opvolging van de aanbevelingen uit een weerbaarheidsscan. Dit zijn instrumenten die RIEC's kunnen inzetten bij gemeenten om de mate van weerbaarheid tegen ondermijning vast te stellen en aanbevelingen te kunnen doen die helpen om de weerbaarheid te verhogen.
- Sturen op een goede verbinding tussen veiligheids-, personeels- en integriteitsbeleid. Maar ook op een domein overstijgende integrale samenwerking, zoals tussen het sociaal domein, veiligheid en participatie. Van belang hierbij is ook aandacht te hebben voor de werkgeversrol in het kader van de Veilige Publieke Taak/Dienstverlening (VPT/VPD) die op dit zelfde snijvlak een rol speelt.

Je kunt hierbij gebruik maken van het ondersteuningsaanbod van het RIEC. Denk hierbij aan: uitvoering van de weerbaarheidsscan (wanneer dit nog niet is gedaan), ondersteuningsgesprekken over jouw rol op het thema ondermijning en weerbaarheid en bezoeken van het RIEC aan het college waarbij het thema bespreekbaar wordt gemaakt.

Wat is het belang van meer bewustwording en adequate screening van medewerkers?

NOS Nieuws • Dinsdag 9 mei, 00:42 • Aangepast dinsdag 9 mei, 09:40

Rijksrecherche ziet dat omkopen van ambtenaren verdienmodel is geworden

Het corrumpen van ambtenaren is een verdienmodel geworden in het criminele milieu, ziet de rijksrecherche. Directeur Arthur van Baaren zegt in een interview met [NRC Handelsblad](#) dat hij verrast is door die ontwikkeling.

"Voorheen zag je dat een crimineel en een ambtenaar elkaar kenden, via school bijvoorbeeld of uit de buurt. En die relatie leidde dan tot corruptie of het lekken van informatie. Nu zien we tussenpersonen die bewust op zoek gaan naar ambtenaren die ze kunnen corrumpen."

Bron: NOS, 9 mei 2023

Volgens de Rijksrecherche¹ kunnen overheden zich niet permitteren naïef te zijn. Een situatie waarin een medewerker, waarover twijfels waren over diens integriteit, zo aan de slag kon bij een andere gemeente, mag niet voor komen. De bewustwording over beïnvloeding, corruptie en omkoping moet daarom toenemen. Gegevens van gemeenten en instellingen zijn zeer waardevol voor criminelen. Het is goed als gemeenten dit inzien en hier actief op handelen. Er ligt ook een taak voor leidinggevenden. Zij moeten meer gesprekken voeren met hun medewerkers om erachter te komen of die kwetsbaar zijn.

Uit de monitor Integriteit en Veiligheid 2022 (BZK; zie figuur) blijkt dat gemeentepersoneel regelmatig te maken heeft met agressie en geweld. Medewerkers met burgercontacten hebben de perceptie dat besluiten van collega's en leidinggevenden beïnvloed worden door agressie en geweld. Het baart grote zorgen dat politieke besluitvorming in toenemende mate lijkt te worden afgedwongen door de inzet van geweld, geld en intimidatie.

¹ Bron: Arthur van Baaren, Directeur Rijksrecherche, 8 mei 2023, NRC.

Het voorgaande illustreert dat het tegengaan van ondermijning een organisatiebrede benadering vraagt van gemeenten. Het is hierbij van belang een adequaat veiligheids- en integriteitsbeleid toe te passen. Met daarbinnen ook voldoende aandacht voor screening. Hierbij kan sinds 1 juni 2022 voor extra kwetsbare functies in het kader van ondermijning en veiligheid ook gebruik worden gemaakt van de [VOG politiegegevens](#) (VOG P). Een VOG P is een VOG, waarbij naast justitiële documentatie (strafblad), ook altijd politiegegevens worden geraadpleegd. Én waarbij deze politiegegevens op zichzelf doorslaggevend kunnen zijn voor de weigering van de VOG. Daarmee vormt dit een zwaardere vorm van screening voor risicovolle functies. De VOG P-verplichting geldt met ingang van 1 mei 2023 ook voor functies bij gemeenten in de domeinen openbare orde en veiligheid, Bibob, ondermijning, informatievoorziening en toezicht. Verder is de VOG P verplicht geworden voor alle buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's). Dus ook voor boa's zonder de geweldsbevoegdheid.

Hoe kunnen de RIEC's ondersteuning bieden?

Vanuit RIEC-LIEC zetten we breed in op bewustwording binnen gemeenten (en andere overheden) om ervoor te zorgen dat risico's op ondermijning vroegtijdig worden herkend en zo kunnen worden tegengegaan. Daarnaast bieden we gemeenten specialistische ondersteuning aan door het uitvoeren van bijvoorbeeld weerbaarheidsscans die leiden tot aanbevelingen die de weerbaarheid moeten helpen te versterken. Diverse RIEC's hebben inmiddels weerbaarheidsscans gemaakt voor gemeenten. Door contact te zoeken met het RIEC kan bekeken worden waar het RIEC nog bij kan helpen. Belangrijke aspecten zijn hierbij:

Bewustwording & organisatieontwikkeling:

- Periodieke aandacht voor bewustwording bij het ambtelijk apparaat, college en gemeenteraad.
- Periodieke aandacht voor bewustwording bij ondernemers, brancheorganisaties en inwoners.
- Borging van de aanpak in de gehele organisatie (niet alleen afdeling of medewerker veiligheid).

Informatiepositie:

- Opzetten van een meldpunt en aansluiten bij Meld Misdaad Anoniem (M.).
- Opstellen van een werkproces over het ontvangen en aanpakken van signalen en opstellen van een privacyprotocol.
- Het structureel vastleggen van signalen, ontsluiten van bronnen en verwerken van informatie waarbij er aandacht is voor informatieveiligheid.

Beleid & Handhaving:

- Het prioriteren van ondermijning in het integraal veiligheidsbeleid en het opstellen van een plan van aanpak ondermijning.
- Actueel beleid als het gaat om de APV, art. 13b Opiumwet (Wet Damocles), de Wet Bibob en mensenhandel.
- Uitvoering geven aan dit beleid en het aanstellen van aanspreekpunten, zoals een Bibob-coördinator en een aandachtsfunctionaris mensenhandel.
- Het doen van (integrale) controles.

Integriteit & veilige werkomgeving:

- Actueel beleid en het aanstellen van vertrouwenspersonen en een integriteitscoördinator.
- Periodieke aandacht voor integriteit en veiligheid in de aanpak van ondermijning.
- Screening (VOG P) van medewerkers en een risicoanalyse voor kandidaatbestuurders.
- In kaart brengen van kwetsbare functies en processen.

Communicatie:

- Interne en externe communicatie over de aanpak van ondermijning.

Neem contact op met het RIEC in je regio om te zien wat er al gebeurt rond het versterken van de bestuurlijke weerbaarheid en welke ondersteuningsmogelijkheden er zijn voor jouw gemeente. De contactgegevens zijn te vinden op www.riec.nl.

